

Περιοδικό Θυρίδες: «Οι Ρευοσκελείς» του Δημήτρη Αρμάου από τον Α. Κ. Χριστοδούλου

Ανθούλα Δανιήλ

Δημοσιεύτηκε 02 Μαΐου 2018

Ο *Δίθυρος* ή *Λίθυρος* ή *Θυρίδες* είναι ένα ολιγοσέλιδο περιοδικό, το οποίο περιλαμβάνει εργασία που δεν μπορεί να γίνει βιβλίο. Μία μόνη και όχι πολλές. Δεν βγαίνει σε τακτά διαστήματα, δεν έχει προσδιορισμένο αριθμό σελίδων, μπορεί να έχει οκτώ ή σαράντα οκτώ, όση δηλαδή η έκταση της εργασίας. Επιλογή γραφής είναι η «χιλιόχρονη μικρογράμματη πολυτονική ορθογραφία» και τα τεύχη μπορούν να δεθούν σε τόμο. Ως προς την «ιδέαν», η συγγραφική και εκδοτική ομάδα μάς ειδοποιεί ότι «ανθίσταται σθεναρά στην ισοπέδωση του μονοτονικού συστήματος». Τέλος, «ο ποιητής τύπωσε το ποίημά του, όπως και όλα τα υπόλοιπα της πρώτης συλλογής, τονίζοντας τις λέξεις όχι με οξεία, αλλά με τελεία».

Ο Δημήτρης Αρμάος γεννήθηκε στην Άμφισσα το 1959, σπούδασε φιλολογία, εργάστηκε στις Εκδόσεις Gutenberg και στη Μέση Εκπαίδευση. Έφυγε από τη ζωή στα 56 του χρόνια. Άφησε πίσω του τον τόμο *Βίαιες Εντυπώσεις*, όπου ανήκουν και οι «Οι Ρευοσκελείς», στην ενότητα ΠΡΟΣΟΜΟΙΑ ή στην ενότητα «Οι σίχοι ΚΟΚΚΙΝΟ ΜΕΛΑΝΙ ΣΤΟ ΓΕΡΜΑ-το τετράδιο». Ο ποιητής πρέπει να έγραψε το ποίημά του μετά το 1978, όταν ο Οδυσσέας Ελύτης είχε ήδη γράψει τη *Μαρία Νεφέλη*, από την οποία, λέει ο Χριστοδούλου, ότι πηγάζει και στη συνέχεια επεξεργάστηκε πολύ. Ήταν, δηλαδή, γύρω στα 19 του χρόνια και ο Ελύτης 67.

Ο Αρμάος ξαναδούλεψε το ποίημά του, έκανε προσθήκες και τώρα μας προσφέρεται και στις δύο μορφές του. Απαρτίζεται από δεκαεφτά στίχους στη δεύτερη εκδοχή και έντεκα στη πρώτη.

Ο τίτλος «Οι Ρευοσκελείς», ακουστικά, παραπέμπει στους «ραιβοσκελείς», εκείνους δηλαδή που έχουν ανατομικό πρόβλημα στα πόδια (εκείνοι που έχουν στραβά πόδια). Ο Αρμάος όμως επέλεξε τη λέξη και της άλλαξε την ορθογραφία για να παραπέμψει όχι στα στραβά πόδια, αλλά στα στραβά μυαλά. Οι «ρευοσκελείς» είναι «διπλοπρόσωπα μάλιστα ποιητικά “πλάσματα”», λέει ο μελετητής και εξηγεί πόντο πόντο το ποίημα. Χαρακτηρίζει τη συλλογή «τιτίβισμα νεοσσού», στο οποίο «ως φαίνεται ο Αρμάος δεν μπορεί να σταματήσει των ωδινών την πρώτη οδύνη· ένα κλάμα βουβό που κράτησε ως το τέλος των *Βίαιων Εντυπώσεων*». «Είμαι βέβαιος σήμερα», συνεχίζει, «πως ο Αρμάος μέσα του δε γέλασε ούτε μια φορά στη ζωή του».

Μας ενημερώνει, επίσης, ότι ο αναγνώστης αν είναι κολλημένος στην κυριολεκτική σημασία των λέξεων δεν θα καταλάβει τους συμβολισμούς του ποιήματος. Για να καταλάβει πρέπει «να βγάλει από τα πόδια του τα τόσο βολικά και στρωμένα του παπούτσια» και να φορέσει «τα νούμερα των παπουτσιών που φορούν οι “Ρευοσκελείς” του» ή να βγει στην αγορά με τις «παντόφλες». Εδώ, φυσικά, υπαινίσσεται την γνωστή κειμενογλωσσική ορολογία «καταστασιακότητα», *situationality*, που απαιτεί να μπει ο αναγνώστης στην κατάσταση –*situation*– του άλλου, για να τον καταλάβει ή, αλλιώς, να βγει από το καλούπι του.

Ο Χριστοδούλου μελετά τον Αρμάο μέσα από τον Ελύτη, του οποίου οι στίχοι «οι πλαδαροί, κατά την άποψη του μετρημένου και αυστηρού Αρμάου, διασαλπίζουν»:

«Πιάσε την αστραπή στο δρόμο/ άνθρωπε·/ δώσε της διάρκεια· μπορείς!/ Από τη μυρωδιά του χόρτου από την πύρα του ήλιου/ πάνω στον ασβέστη από το ατέρμονο φιλί/ να βγάλεις έναν αιώνα» (*Μαρία Νεφέλη*, «Ισόβια Στιγμή»). Εδώ θα σταθεί ο μελετητής για να μιλήσει για «όλο εκείνο το θαύμα της ελίτικης θριαμβολογίας» (δεν μας διαφεύγει ο αναβιβασμός του τόνου στη λέξη «ελίτικη» ούτε η σχέση με την ομόηχή της «ελυτική»), το οποίο κατά τη γνώμη του αρνείται ο Αρμάος, ο οποίος στους τρεις πρώτους στίχους γράφει: «Στα φυλλοβόλα γράφτηκε η φαλτσαριστή αστραπή/ Κάθε φορά μας αναβάπτιζε/ Μεσ στον ασβέστη πού πια τώρα;».

Η δική μας σκέψη πετάει «στην άμμο την ξανθή» της σεφερικής «Αρνησης», ρόλο που εδώ παίζουν τα «φυλλοβόλα», ενώ η «φαλτσαριστή αστραπή» συνδυάζεται με τη νεανική επιθυμία του Ελύτη «ήθελα να τραγουδήσω αλλιώς ας ήτανε και φάλτσα». Έχουμε, λοιπόν, έναν νεαρό ποιητή, 19 ετών, για τον οποίο ο Χριστοδούλου λέει ότι είναι «νεοσσός», «τιτιβίζει», «δεν γέλασε ποτέ», «νιώθει τις ωδίνες της οδύνης», «είναι αυτοκαταστροφικός», γελάστηκε και όλα, όσα είχε πει ο προηγούμενος ή οι προηγούμενοι, φυλλορρόησαν.

Φυσικό και σύνηθες είναι οι νέοι να ελπίζουν ότι μπορούν να αλλάξουν τον κόσμο και μερικοί να βλέπουν τα πράγματα μόνο από τη σκοτεινή τους την πλευρά. Ο Ελύτης λέει ότι «Πολλοί έφτασαν να νοσταλγούν την αρρώστια» (*Ανοιχτά Χαρτιά*, σελ. 298) ή παρεμφερώς, «στις μέρες μας καταντήσανε οι νέοι να καυχησιολογούν για την αρρώστια τους» (*Ανοιχτά Χαρτιά*, σελ. 305). Όμως και ο ίδιος που στα νιάτα του «θριαμβολόγησε», στη *Μαρία Νεφέλη* είδε πού πήγαινε ο κόσμος και πώς φυλλορρόησε αυτό στο οποίο και εκείνος είχε ελπίσει. Η «ισόβια στιγμή» του, ωστόσο, δεν έχει σχέση με το εδώ και τώρα της ιστορίας αλλά με εκείνο που πέρα από την αθλιότητα διασώζεται και γίνεται σαφές πολλές φορές μέσα στη συλλογή, όπως «Κρίμας κρίμας κόσμε/ σ' εξουσιάζουν μέλλοντες νεκροί» («Πάτμος»). Ωστόσο, αν ο μελετητής είχε πάει και λίγο παρακάτω στο ποίημα του Ελύτη (που είμαι σίγουρη ότι πήγε, αλλά δεν το

αναφέρει) θα διάβαζε ότι η «ισόβια στιγμή» είναι η «σθεναρή πάνω από τα βάραθρα», οπότε θα είχε υποχρεωθεί να μιλήσει και γι' αυτά –«τα βάραθρα»– τα οποία όμως δεν ταιριάζουν στην προκείμενη μελέτη.

Ο τίτλος «Οι Ρευοσκελείς», ακουστικά, παραπέμπει στους «ραιοσκελείς», εκείνους δηλαδή που έχουν ανατομικό πρόβλημα στα πόδια (εκείνοι που έχουν στραβά πόδια). Ο Αρμάος όμως επέλεξε τη λέξη και της άλλαξε την ορθογραφία για να παραπέμψει όχι στα στραβά πόδια, αλλά στα στραβά μυαλά.

Επιστρέφουμε στα «ραιοβία» ή «ρευία», αλλά πρέπει κι εμείς, για να ζήσουμε, να «αλλάξουμε ζωή» (για να ξαναθυμίσω τον Σεφέρη), ματιά και σκέψη. Ωστόσο, ρωτά ο Ελύτης και το ερώτημά του μένει αναπάντητο: «Τουλάχιστον αν ζούσαμε από την ανάποδη/ να τα βλέπαμε όλα ίσια;» («Ο Τρωικός Πόλεμος»). Κι αν όλα είναι, όπως λέει ο μελετητής, τότε τέτοια είναι και τα όνειρα και τα οράματα και «το θαύμα» του Ελύτη, το «αναζωογονητικό παραλήρημα όχι μονάχα το δικό του, αλλά και όλων των θαυμαστών του, σφοδρών αναγνωστών και μελετητών ... μια αυταπάτη· μια (προσ)ποίηση, κάτι πλαστό και ψεύτικο». Την απάντηση σ' αυτό έχει δώσει αναδρομικά ο Ελύτης: «Εμείς που ζήσαμε απ' τα είκοσι ως τα τριάντα μας δύο κινδύνους, εκείνο που ξέρουμε είναι η **ένταση** του λευκού μπροστά στο πιθανό μαύρο, η προσπάθεια να διαπιστώσουμε κάθε στιγμή ελεύθερη και να γευτούμε αυτή τη στιγμή –την ακριβή– ως τα κατάβαθμά μας. Και ακόμη, μιαν άλλου είδους ένταση. Πώς, με ποιον τρόπο ν' αλλάξει η πραγματικότητα. Ω ναι, **οι πιο πολλοί –οι πιοπραχτικοί– την είχανε πιάσει από τα πόδια. Εμείς αποβλέπαμε στο κεφάλι**» (Ανοιχτά Χαρτιά, σελ. 274). Σκέφτομαι ότι και ο μελετητής την πιάνει από τα πόδια, αλλά στοχεύει στο κεφάλι. Στους στίχους του Αρμάου «Μας θαλασσοσκαμπίλισε/ Μια γκόμενα Εκδικητή/ (δεν θα την έλεγες και ρυτα)/ κατέβηκε σαν άρπυια απ' το καμπούκι/ Με γύρω της τα τρία-τέσσερα γκαργκόλια/ (Τι να αιστανθείς; και μ' ένα πόντο/ Αλλάζουνε οι αισθήσεις) τώρα πού;/ εμείς ο ασβέστης όπου βύθισε τη ρίζα της», υπάρχει και βιαιότητα, όχι από τον θαλασσινό αέρα φυσικά. Ωστόσο, το «θαλασσοσκαμπίλισε» δεν θυμίζει καθόλου *Μαρία Νεφέλη* αλλά πιο πολύ μάγισσα παραμυθιού και Κατ Γούμαν ή σεφερική Κίρκη και όλες εκείνες τις «κακές» των κόμικ που αναφέρει ο Χριστοδούλου, στο μελέτημά του. Ο Αρμάος παίζει με τις λέξεις «γκόμενα»-γούμενα (σκοινί) και «ρυτα», προσδίδοντας την ιδιότητα της μιας στην άλλη. Κάπως έτσι γίνεται η ζωή «άπονη» και όλα τα άλλα που λαμπρά ταιριάζουν και με τους στίχους του Λευτέρη Παπαδόπουλου στο τραγούδι του Σταύρου Ξαρχάκου.

Τέλος, «Κι απόμεινε από το αντρείο μας μπάρκο/ Το τσούρμο μιας αποδεκατισμένης φορτηγίδας/ Πού τέτοια τώρα». Αυτοί οι στίχοι πιο πολύ μου θυμίζουν τους σεφερικούς «Εδώ αράξαμε το καράβι να ματίσουμε τα σπασμένα μας κουπιά... Ξαναμπαρκάραμε με τα σπασμένα μας κουπιά» (*Μυθιστόρημα ΙΒ'*). Και ο Ελύτης με τον δικό του τρόπο: «Αυτά./ Και τώρα μόνον/ ... /ξορκίζουμε τις

νύχτες όρθιοι κατάντικρυ/ της ταραγμένης θάλασσας ξέμπαρκοι ναυτικοί/ που εχάσαμε το θείο ναυάγιο για πάντα» («Η Αιγιής»).

Δεν πιστεύω πως ο Ελύτης «θριαμβολογεί», ούτε «υπερουράνιες ανατάσεις» και «ικάρειες υπερπτήσεις» επιχειρεί, ούτε «παραζάλη», «αυταπάτη», «ιδεοληψία» έχει, και ότι ο Αρμάος συμφωνεί με τον Ελύτη «Τίποτα τίποτα μα ναι» «τραυλίζει, αληθινό κουρέλι, υπονοώντας πως κάθε φορά ο νονός Ελύτης, η νονά αστραπή που μας αναβάπτιζε μες στην κολυμπήθρα του γεμάτη από τον αναζωογονητικό ασβέστη, εκείνος έβγαινε αναβαπτισμένος σαν ένα διπλό “τίποτα τίποτα”» το οποίο μετά γίνεται «μα ναι». Μα αν ισχύει αυτό, ο Αρμάος συμφωνεί με τον Ελύτη.

Για να συνοψίσουμε, αν ο Χριστοδούλου δεν είχε (και ας με συγχωρήσει) «υπεροψία και μέθη» από την υπέροχη δουλειά του, θα είχε προσφέρει μεγάλη τιμή στη μελέτη της ποίησης. Τον αδικεί η μανία καταδίωξης και η επιλογή των λέξεων, ο «νονός» η «νονά», ή ο «διάσημος ποιητής» επίσης, σαν να έχει προσωπικά μαζί του. Ο χώρος όμως δεν επιτρέπει περαιτέρω επέκταση, οπότε επανέρχομαι στον Ελύτη, ο οποίος από μια άλλη επαναστατική ποιητική συλλογή, τα *Τρία Ποιήματα με Σημαία Ευκαιρίας*, και συγκεκριμένα το «Υστερόγραφο», μας λέει: «η πείρα μου ξέμαθε τον κόσμο», και από τα *Ανοιχτά Χαρτιά*: «Θα πρέπει να 'ναι κανένας **πολύ χοντρόπετσος** για να μην καταλαβαίνει ότι, στο βάθος, υποφέρει από τα ίδια δεινά που υποφέρουν κι εκείνοι (οι νέοι) κι ότι, αν δεν αντιδρά με τον ίδιο τρόπο, φταίει απλά και μόνον η ηλικία του» (σελ. 39).

Ο Ελύτης εξηγεί σε όποιον δεν κατάλαβε: «το δήλον της Τραγωδίας» είναι «ένα λογιζόμενο κορμί και δυο ανεστραμμένα μάτια», όμως υπάρχει και «το λανθάνον – μια καρδιά που πάλλει κρυφά **επειδή πιστεύει τη ζωή, στην ουσία της, αθάνατη**» (*Ανοιχτά Χαρτιά*, σελ. 293) κι εδώ εντοπίζεται, νομίζω, η «Ισόβια Στιγμή». Στο τέλος τέλος, «ο καθείς και τα όπλα του» και όττω τις έραται και κάτι άλλο εννοούσε αυτός που μασούσε δάφνη... Το «δήλον» παραπλανά τους πολλούς και χάνουν το «λανθάνον».

Παρ' όλα αυτά, έχει δίκιο ο Χριστοδούλου και η *Μαρία Νεφέλη*, δηλαδή ο Αντιφωνητής, δηλαδή ο Ελύτης:

*Α τι ωραία να 'σαι νεφεληγερέτης
Να γράφεις σαν τον Όμηρο εποποιίες στα παλιά παπούτσια σου
Να μη σε νοιάζει αν αρέσεις ή όχι
(«Ο Νεφεληγερέτης»)*

Τέλος, παραθέτω το γράμμα του Γιώργου Σεφέρη στον Ελύτη, τον καιρό του πολέμου: «Καθένας έχει εκείνο που έχει, δυσκολίες και ευκολίες, και τίποτε άλλο. Μ' αυτά πρέπει να κάνει κάτι, μ' αυτά πρέπει να δικαιώσει αυτά που αισθάνεται πως μια ανώτερη δύναμη του έχει εμπιστευθεί...» (*Ανοιχτά Χαρτιά*, σελ. 278).

ΠΩΣ ΜΙΑ ΑΝΩΤΕΡΗ ΔΥΝΑΜΗ ΤΟΥ ΕΧΕΙ ΕΜΠΙΣΤΕΥΘΕΙ!

«Οι Ρευοσκελείς»

Ένα διφορούμενο ποίημα του Δημήτρη Αρμάου διπλοεξηγημένο από τον Α. Κ.

Χριστοδούλου

Περιοδικό «Θυρίδες»

Τεύχος 1, Ιανουάριος 2018

8-48 σελ.